

II. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

итогам ранжирования установлено их рейтинг, что дает возможность конкретизировать возможные пути управления разработанных подходов по повышению организованности совместной деятельности спортивных команд.

Ключевые слова: групповая эффективность, совместная деятельность, группа, спортивная команда, организованность.

AN ANALYSIS OF CONNECTIONS OF GROUP EFFICIENCY WITH JOINT PERFORMANCE QUALITY INDICATORS OF SPORTING COMMANDS

Voytenko Sergey

State research institute of physical culture and sport of Ukraine

The cross-correlation analysis of indexes of group efficiency and other high-quality joint performance of sporting commands indicators are presented in the article, furthermore it was set their rating based on ranging results which enables to specify the reliable ways of management of the developed approaches in relation to the increase of good organization of joint activity of sporting commands.

Key words: group efficiency, joint activity, group, sporting command, good organization

ЛІДЕРСТВО ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СПОРТИВНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧОЛОВІЧИХ СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД З БАСКЕТБОЛУ, ГАНДБОЛУ

Олена Іващенко

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Постановка проблеми. Спортивна діяльність студентських команд носить колективний характер та протікає при участі всіх гравців та тренера. На формування психологічного клімату між гравцями в студентських командах з ігрових видів спорту впливають об'єктивні та суб'єктивні фактори, а також роль соціально-психологічних факторів. Одним з таких факторів є лідерство, психологічна сумісність міжособистісні відносини в діадах, адекватність самооцінки в команді [6, 7]. Тренерам-викладачам важко орієнтуватись в складних соціально-психологічних проблемах, які виникають в процесі підготовки команди та особливо в процесі змагальної боротьби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змагальна діяльність в ігрових видах спорту характеризується екстремальними умовами: безпосереднім контактом з суперником, необхідністю взаємодіяти і розуміти одне одного під час гри, жорстким лімітом часу і т.п., що пред'являє високі вимоги до емоційної стійкості гравців [8]. Ігрова ефективність включає ряд показників, загальноприйнятих в спортивних іграх: активність, результативність, взаємодія, помилки, час гри [1].

Основними факторами які визначають ефективність змагальної діяльності є:

- технічна майстерність, рівень якої залежить від об'єму вміння, раціональності технічних дій та індивідуальних особливостей виконання рухових навиків, що дає перевагу над суперниками [1].

- функціональний стан організму спортсмена, який забезпечує можливість мобілізації резервних можливостей організму та є базовим фундаментом рухової діяльності у спорті [3].

- тактика спортивної діяльності, яка базується на інтелектуальній діяльності спортсмена, що обумовлено загальними особливостями змагань: активність протидії суперника, ліміт часу на прийняття рішення, рефлексивність мислення [5].

Особливої уваги потребує питання про можливість ліній лідируючої поведінки в критичні моменти змагання, наприклад при рівному рахунку на останніх хвилинах зустрічі, мінімальному розриві, який потрібно зрівняти, мінімальної переваги, який треба утримати. В усіх цих ситуаціях лідируюча поведінка може визначатись в мобілізації всіх фізичних та вольових можливостей

II. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

партнера, в межах рухової активності, в “жорсткому” утриманні гравців суперника, в скованості ініціативі декілька гравців суперника (“відтягування” їх на себе) з наданням можливості своїм партнерам для атаки, в проявленні особистої ініціативі в оборонних діях [3, 6, 8]. Тому тренер повинен враховувати, те що кожен спортсмен в своєму розвитку може володіти відповідними претензіями до визначеної ігрової ролі. Задача тренера складається з того, щоб розвинути ці здібності, укомплектувавши спортивний колектив з урахуванням індивідуальних можливостей та сумісності окремих гравців.

Робота виконана у межах держбюджетної наукової теми Дніпропетровського Державного інституту фізичної культури і спорту згідно теми 2.6. «Теоретико-методичні основи удосконалення тренувального процесу та змагальної діяльності в структурі багаторічної підготовки спортсменів» (номер державної реєстрації 0111U001168) Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011 - 2015 рр. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

УДК 796.077.2:37.035.91

Метою роботи було розробка авторської програми формування лідерських якостей спортсменів з ігрових видів спорту збірних команд вищих навчальних закладів.

Методи й організація досліджень. З метою дослідження ефективності авторської програми, нами було проведено педагогічний експеримент, в якому гравці команд з баскетболу та гандболу, які увійшли до складу контрольної групи (КГ, $n = 25$) займалися за загальноприйнятою програмою навчально-тренувального процесу, а гравці команд з баскетболу та гандболу основної групи (ОГ, $n = 22$) займалися за запропонованою авторською програмою відповідно. Дослідження проводилось в вищих навчальних закладах м. Дніпропетровська. Обстеження проводилось на початку та наприкінці навчального року. В дослідженні використовувались методи вивчення, аналізу і узагальнення спеціальної науково-методичної літератури та документальних матеріалів, педагогічні методи досліджень, психодіагностичні методи досліджень, соціометричний метод досліджень, контролюючий метод спостереження, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. На рисунку 1. представлена структура та зміст авторської програми, яку ми впровадили в педагогічний експеримент. Про ефективність лідерства судять по об'єктивному показнику – результату, продукту спортивної діяльності.

Вплив лідерської поведінки в змагальній діяльності відбувається через обмін інформацією, в середині команди, який обов'язково припускає вплив на поведінку партнерів. Комунікативний вплив, який тут виникає, є психологічна взаємодія одного учасника комунікативного процесу на другого з метою зміни його поведінки, або уявлень. Ефективність комунікацій вимірюється саме тим, наскільки вдалий вплив. Виявлення ефективності змагальної діяльності від переважаючого типу поведінки в команді в процесі змагальної боротьби відбувається за рахунок продуктивного та зменшення не продуктивного спілкування.

Пропонована авторської програми має на меті вирішення ряду завдань, серед яких основним є надання практикуючому тренеру змоги зорієнтуватися у розмаїтті існуючих програм направлених на регуляцію міжособистісних відношень в середині спортивної команди та вибрати оптимальні для даного контингенту спортсменів, в залежності від поставлених завдань та з врахуванням навчально-тренувального процесу в умовах навчання у вищих навчальних закладах.

Для підвищення рівня психофізіологічних характеристик професійно

II. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

важливих якостей, в підготовці спортсменів-гравців ми використовували ігрову терапію направлену на формування фізичних якостей та удосконалення техніко-тактичних дій, при цьому, акцентували увагу на вихованні особистісних якостей спортсменів. Такий вид специфічної спортивної ігрової діяльності є свідомою діяльністю, яка направлена на досягнення поставленої мети, що потребує проявлення спеціальних якостей спортсмена.

З метою виявлення ефективності змагальної діяльності від переважаючого типу поведінки в командах з баскетболу та гандболу за рахунок рішення оперативних задач, які носять вибіркового характеру в зв'язку з продуктивним спілкуванням в середині групи під час змагання, було зафіксовано та інтерпретовано результати п'яти ігор (згідно календарю змагань). В процесі змагальних ігор спортсмени використовують тільки ту інформацію, яка необхідна їм в даний момент та в даній ситуації. Відбувається процес фільтрації цієї інформації, виділення важливих елементів, придання їм певної значності (суттєва/несуттєва для прийняття рішення).

Рис.1. Структура, зміст, та послідовність запропонованої авторської програми формування лідерських проявів кваліфікованих спортсменів з ігрових видів спорту.

В таблиці 1 представлено аналіз взаємозв'язків сенсомоторних реакцій кваліфікованих спортсменів-баскетболістів з ігровим спілкуванням в п'яти іграх з баскетболу.

II. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

З таблиці видно, що існують зворотні кореляційні взаємозв'язки в ОГ між спілкуванням та:

- простою зорово-моторною реакцією в 3, 4 та 5 іграх;
- простою аудіо-моторною реакцією в 2, 3, 4 та 5 іграх;
- складною зорово-моторною реакцією в 2, 3, 4, та 5 іграх;
- часом моторної реакції в 2, 3, 4 та 5 іграх, при $r_{кр}=0,53$ при $p<0,05$ для $n=12$, що свідчить про інформативність даних показників.

Таблиця 1

Взаємозв'язок сенсомоторних реакцій спортсменів з ігровим спілкуванням в процесі змагальної боротьби в баскетболі, $n = 24$

Показники		Проста зорово-моторна реакція, мс	Проста аудіо-моторна реакція, мс	Складна зорово-моторна реакція, мс	Час моторної реакції, мс
ОГ ($n=12$)	1 гра	-0,45	-0,48	-0,51	-0,50
	2 гра	-0,52	-0,75**	-0,72*	-0,84**
	3 гра	-0,70*	-0,82**	-0,84**	-0,73**
	4 гра	-0,66*	-0,72*	-0,79**	-0,66*
	5 гра	-0,53*	-0,75**	-0,78**	-0,77**
КГ ($n=12$)	1 гра	-0,79**	-0,28	-0,58*	-0,55
	2 гра	-0,52	-0,78**	-0,51	-0,69*
	3 гра	-0,82**	-0,55	-0,86**	-0,61
	4 гра	-0,69*	-0,67*	-0,56	-0,43
	5 гра	-0,65*	-0,42	-0,55	-0,28

Примітки: для ОГ: $r_{кр}=0,53$ при $p<0,05$ для $n=12$;
 $r=-0,53$ при $p<0,05$;
 $r=-0,73$ при $p<0,01$;
 для КГ: $r=-0,58$ при $p<0,05$;
 $r=-0,79$ при $p<0,01$

В КГ з баскетболу також існують зворотні кореляційні взаємозв'язки між ігровим спілкуванням та:

- простою зорово-моторною реакцією в 1, 3, 4 та 5 іграх;
- простою аудіо-моторною реакцією в 2 та 4 гри;
- складною зорово-моторною реакцією в 1 та 3 гри;
- часом моторної реакції в 1 гри.

В таблиці 2 представлено аналіз взаємозв'язків сенсомоторних реакцій кваліфікованих спортсменів-гандболістів з ігровим спілкуванням в п'яти іграх.

Таблиця 2

Взаємозв'язок сенсомоторних реакцій спортсменів з ігровим спілкуванням в процесі змагальної боротьби в гандболі, $n = 23$

Показники		Проста зорово-моторна реакція, мс	Проста аудіо-моторна реакція, мс	Складна зорово-моторна реакція, мс	Час моторної реакції, мс
ОГ ($n=10$)	1 гра	-0,58*	-0,70*	-0,70*	-0,84**
	2 гра	-0,55*	-0,77**	-0,77**	-0,44
	3 гра	-0,51	-0,63*	-0,61*	-0,71*
	4 гра	-0,62*	-0,68*	-0,78**	-0,84**
	5 гра	-0,66*	-0,53	-0,68*	-0,73*
КГ ($n=13$)	1 гра	-0,74*	-0,40	-0,36	-0,51
	2 гра	-0,82**	-0,63	-0,71*	-0,27
	3 гра	-0,18	-0,17	-0,25	-0,42
	4 гра	-0,76*	-0,48	-0,77**	-0,32
	5 гра	-0,66*	-0,61	-0,82**	-0,71*

II. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Примітки: для ОГ: $r_{кр}=0,57$ при $p<0,05$ для $n=10$;
 $r=-0,55$ при $p<0,05$;
 $r=-0,77$ при $p<0,01$;
для КГ: $r_{кр}=0,51$ при $p<0,05$ для $n=13$;
 $r=-0,66$ при $p<0,05$;
 $r=-0,77$ при $p<0,01$

З представлених даних видно, що існують зворотні кореляційні взаємозв'язки в ОГ між ігровим спілкуванням та:

- простою зорово-моторною реакцією в 1, 2, 4 та 5 іграх;
- простою аудіо-моторною реакцією в 1, 2, 3 та 4 іграх;
- складною зорово-моторною реакцією в 1, 2, 3, 4 та 5 іграх;
- часом моторної реакції в 1, 3, 4 та 5 іграх, при $r_{кр}=0,57$ при $p<0,05$ для $n=10$,

що свідчить про інформативність даних показників.

В КГ з гандболу також існують зворотні кореляційні взаємозв'язки між ігровим спілкуванням та:

- простою зорово-моторною реакцією в 1, 2, 4 та 5 іграх;
- складною зорово-моторною реакцією в 2, 4 та 5 іграх;
- часом моторної реакції в 5 грі.

В КГ з гандболу також існують зворотні кореляційні взаємозв'язки між спілкуванням та:

- простою зорово-моторною реакцією в 1, 2, 4 та 5 іграх;
- складною зорово-моторною реакцією в 2, 4 та 5 іграх;
- часом моторної реакції в 5 грі.

Аналізуючи кореляційний взаємозв'язок сенсомоторних реакцій спортсменів-гравців з ігровим спілкуванням в процесі змагальної боротьби з баскетболу та гандболу виявлено зворотно-пропорційний взаємозв'язок. Таким чином чим більш спортсмен налаштований на реалізацію оперативної задачі, тим менш він витрачає свої дії на непродуктивне висловлювання, а концентрується на діях. Встановлено, що протягом тренувальної діяльності спостерігається зростання показника міри організації системи сприйняття та переробки інформації у спортсменів з різним рівнем психофізіологічного стану.

Висновки. Позитивні зміни щодо формування лідерських якостей за рахунок ігрового спілкування в середині команди, в процесі тренувальної та змагальної діяльності збірних команд з ігрових видів спорту, є свідченням ефективності авторської програми, яка застосовна для розвитку психологічних та професійних якостей спортсменів-гравців. Використання ігрової методики в навчально-тренувальному процесі шляхом включення спеціалізованих рухливих ігор, які відображують ситуації спортивних ігор, обов'язково веде до оптимізації тренувального процесу.

На основі отриманих результатів намічено направлення подальших досліджень, що зводиться до постійного контролю психологічної атмосфери в чоловічих командах з ігрових видів спорту (баскетболу, волейболу, міні-футболу, гандболу) в умовах навчання у вищих навчальних закладах (не фізкультурного профілю), в зв'язку з посиленою педагогічною роботою зі спортсменами-гравцями які займають різні статуси в команді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронова В.І. Психологія спорту: Навч. посібник для вищих навч. закладів / В.І. Воронова. – Київ: Олімпійська література, 2007. – 272 с.

II. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 480 с.
3. Джамагаров Т.Т., Румянцева В.И. Лидерство в спорте. М.: Физкультура и спорт, 1983. С. 25–45.
4. Коробейніков Г. Особливості психофізіологічних станів у спортсменів високої кваліфікації. Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінниця, 2006. С. 402-407.
5. Рашел Б. Спортивная психология – ключ к спортивному совершенству. Зарубежные научные исследования: Тем. подборка. Вып. 6. М., 1992. С. 3-28.
6. Смоляр, И. Феномен лидерства как скрытый резерв управления спортивной командой. Олімпійський спорт і спорт для всіх : проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації : IV Міжнар. наук. конгрес. К., 2000. С. 127.
7. Платонов В.Н. Психология коллективной деятельности. Л.: ЛГУ, 1990. 184 с.
8. Шутова С.Є. Психологічні фактори, які забезпечують ефективність змагальної діяльності баскетболістів високої кваліфікації: Автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.01. НУФВіС. К., 2000. С.3-22.

АНОТАЦІЇ

ЛІДЕРСТВО ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СПОРТИВНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧОЛОВІЧИХ СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД З БАСКЕТБОЛУ, ГАНДБОЛУ

Олена Іващенко

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Метою роботи є розширення даних про поєднання психологічної, фізичної та спортивної підготовленості спортсменів з ігрових видів спорту у навчально-тренувальному процесі в умовах навчання у вищих навчальних закладах. В дослідженні приймали участь 47 спортсмена, юнаки 18 – 21 років, різної кваліфікації (КМС – 18 чол.; I розряд – 23 чол.; II розряд – 6 чол.). Доведено, що ефективність спортивно-ігрової діяльності з ігрових видів спорту буде тоді продуктивна, коли є перехід у стосунках між лідируючими та відомими гравцями від «суб'єкт – об'єктних» до «суб'єкт – суб'єктних». Визначено, що головною передумовою досягнення ефективності змагальної діяльності є випереджальне виявлення та формування лідерської поведінки у гравців збірних команд з ігрових видів спорту, де лідерство є поведінковий процес взаємодії на окремих осіб або команди з метою досягнення встановленої мети.

Ключові слова: особистість, лідерство, спілкування, змагання, ефективність, взаємодія

ЛИДЕРСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ СПОРТИВНО-ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУЖСКИХ КОМАНД ПО БАСКЕТБОЛУ, ГАНДБОЛУ

Елена Иващенко

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

Целью работы является расширение данных об объединении психологической, физической и спортивной подготовки спортсменов игровых видов спорта в учебно-тренировочном процессе при обучении в высших учебных заведениях. В исследовании принимали участие 47 спортсмена, юноши 18 – 21 лет, разной квалификации (КМС – 18 чол.; I розряд – 23 чол.; II розряд – 6 чол.). Доказано, что эффективность спортивно-игровой деятельности в игровых видах спорта будет тогда продуктивна, когда существует переход в отношениях между лидирующими и ведомыми игроками от «субъект - объективных» к «субъект - субъективных». Определено, что главным условием достижения эффективности соревновательной деятельности является опережающее выявление и формирование лидерского поведения у игроков сборных команд с игровых видов спорта, где лидерство является поведенческий процесс взаимодействия на отдельных игроков или команды для достижения установленной цели.

Ключевые слова: личность, лидерство, общение, соревнование, эффективность, взаимодействие

LEADERSHIP AS FACTOR OF MEN'S STUDENT BASKETBALL, HANDBALL TEAM SPORTS AND GAMES ACTIVITIES EFFICIENCY

Olena Ivaschenko

Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University

The main goal of study is extension of information about combining psychologic, athlete's physical and sports fitness qualification in playing sports in training process while studying in university. This study took place on 47 athletes, boys 18 - 21 years of different skills (the candidate for the master of sports - 18 , first-class sportsman - 23, second-class sportsman –6). It is proved that the effectiveness of sports and gaming activities in team sports will then be productive when there is a switch in the relationship between leading and famous players from the "subject - object" to "subject - subjective ". It was determined that the main precondition for the effectiveness of competitive activity is beforehand identification and formation of leadership behavior in teams players of team sports, where leadership is behavioral interaction process for individuals or teams to achieve established goals.

Key words: Personality, leadership, communication, competition, efficiency, interaction